

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 23 września 2016 r.

Powodowie M. S. i M. F. (1) wnieśli przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. pozew o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydane go przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w W. I Wydział Cywilny z dnia 23 sierpnia 2004 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 6510/04, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przeciwko powodom postanowieniem Sądu Rejonowego dla Warszawy - Woli w W. z dnia 29 czerwca 2012 r. w sprawie o sygn. akt I Co 6371/12.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że w przedmiotowej sprawie po wydaniu nakazu zapłaty z dnia 23 sierpnia 2004 r. doszło do stwierdzenia nabycia spadku po zmarłym M. F. (2) przez jego dzieci na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza. Według sporządzonego przez komornika spisu inwentarza, w skład spadku nie wchodziły żadne aktywa. Powodowie podnieśli, że nie mogą odpowiadać za długi spadkowe w żadnym stopniu ze względu na to, że w spisie inwentarza nie widnieją żadne wartości dodatnie. W takiej sytuacji, egzekwowanie od powodów należności za długi spadkowe jest bezpodstawne, a ich odpowiedzialność ogranicza się jedynie do wartości stanu czynnego spadku, który po dokonaniu spisu nie przedstawia żadnej wartości. W ocenie powodów, w niniejszej sytuacji nie można mówić o jakiegokolwiek odpowiedzialności powodów za powstały dług (pozew - k. 2-4).

W odpowiedzi na pozew pozwany (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem nie zostało oparte na ustawowej podstawie. Zdaniem pozwanego powoływane przez powodów nabycie spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie może stanowić zdarzenia stanowiącego podstawę powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Dłużnik może natomiast w toku postępowania egzekucyjnego powołać się na istniejące ograniczenia prowadzące do umorzenia postępowania ze względu na fakt, że prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego. Nadto pozwany zauważył, że Sąd nie bada składników masy spadkowej, a ustalenie, czy istnieje spadek pozwalający na zaspokojenie przypadającej od dłużnika należności należy do postępowania egzekucyjnego. Z tej przyczyny, zdaniem pozwanego organem wyłącznie kompetentnym do badania kwestii związanych ze składem masy spadkowej i wartością inwentarza jest organ egzekucyjny (odpowiedź na pozew - k.31-32v).

Pismem procesowym z dnia 27 lipca 2016 r. (data prezentaty) powodowie podtrzymali w całości żądanie pozwu i wskazali, że zgodnie z przytoczonym przez pozwanego orzeczeniem Sądu Najwyższego zastrzeżenie pozwanemu w wyroku prawa do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności (art. 319 k.p.c.) nie może stanowić podstawy powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Niemniej jednak w niniejszej sprawie, powodowie nie mogli powoływać się na ograniczenie swej odpowiedzialności, bowiem takie ograniczenie nie wynikało ani z tytułu egzekucyjnego w postaci nakazu zapłaty, ani z tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, a dopiero z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza oraz z treści sporządzonego przez komornika spisu inwentarza. Nadto wskazano, że podstawy pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego można także upatrywać w treści art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości, albo w części jeżeli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym nie będącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście. W niniejszej sprawie powodowie zakwestionowali okoliczność, że przeszedł na nich obowiązek stwierdzony nakazem zapłaty, pomimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście, czyli mimo istnienia nadanej nakazowi zapłaty przeciwko nim klauzuli wykonalności, w której nie zastrzeżono ograniczenia odpowiedzialności dłużników do wartości stanu czynnego spadku. Powodowie podnieśli, że obowiązek zapłaty nie mógł na nich przejść ponieważ przyjęli spadek

z dobrodziejstwem inwentarza, a spadek nie przedstawiał wartości dodatniej. W rezultacie powodowie wskazali, że nie ponoszą odpowiedzialności za długi spadkowe w żadnym stopniu (pismo powodów - k. 48-50).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 23 sierpnia 2004 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w W., I Wydział Cywilny wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. akt I Nc 6510/04. W dniu 15 listopada 2004 r. wskazanemu tytułowi nadano klauzulę wykonalności. (okoliczności niesporne, dowód: nakaz zapłaty - k. 8, także w aktach dołączonych I Nc 6510/04).

M. F. (2) zmarł w dniu 13 listopada 2005 r. (okoliczność bezsporna, dowód: odpis skrócony aktu zgonu M. F. (2) - k. 9 w aktach dołączonych I Ns 971/07, postanowienie - k. 110 w aktach dołączonych I Ns 971/07).

W dniu 22 września 2009 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w W. w sprawie o sygn. akt I Ns 971/07 stwierdził, że spadek po M. F. (2) na podstawie ustawy nabyły z dobrodziejstwem inwentarza jego dzieci: M. F. (3), D. F. i M. F. (1), w częściach równych po 1/3 części spadku. Jednocześnie Sąd nakazał komornikowi dokonanie spisu inwentarza po M. F. (2) (okoliczność bezsporna, dowód: postanowienie - k. 110 w aktach dołączonych I Ns 971/07).

Postanowieniem Sądu Rejonowego dla Warszawy - Woli w W. z dnia 29 czerwca 2012 r. w sprawie o sygn. akt I Co 6371/12 nadano klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanemu przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w W. z dnia 23 sierpnia 2004 r. w sprawie I Nc 6510/14 przeciwko M. F. (3), D. F. i M. F. (1) jako następcom prawnym - spadkobiercom dłużnika M. F. (2). (okoliczności bezsporne, dowód: postanowienie z dnia 29 czerwca 2012 r. - k. 37-38).

W styczniu 2013 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. na podstawie powyższego tytułu wykonawczego wszczęła postępowanie egzekucyjne przeciwko M. F. (3), D. F. i M. F. (1). (okoliczności bezsporne, dowód: postanowienie z dnia 2 marca 2016 r. - k. 39).

W dniu 1 października 2013 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w W. M. W. w sprawie o sygn. akt Km 103/13 sporządził protokół spisu inwentarza spadku po M. F. (2), w którym stwierdził, że nie odnalazł żadnego majątku przedstawiającego wartość handlową (okoliczność bezsporna, dowód: protokół spisu inwentarza - k. 11 w aktach dołączonych Km 1103/13).

Powyższy stan faktyczny nie był sporny między stronami, Sąd ustalił go na podstawie powołanych wyżej dowodów z dokumentów, które nie budziły wątpliwości Sądu co do ich autentyczności i nie były kwestionowane przez żadną ze stron niniejszego postępowania oraz na podstawie twierdzeń stron przyznanych wprost i niezaprzeczonych przez stronę przeciwną, na podstawie art. 229 i 230 k.p.c.

Sąd zważył co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

Stosownie do treści art. 840 § 1 k.p.c., dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli: 1) przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności, gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym nie będącym orzeczeniem sądu, albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście; 2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie; 3) małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787, wykaże, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi nie należy się, przy czym

małżonkowi temu przysługują zarzuty nie tylko z własnego prawa, lecz także zarzuty, których jego małżonek wcześniej nie mógł podnieść.

Celem powództwa opozycyjnego jest udaremnienie możliwości przeprowadzenia egzekucji na podstawie określonego tytułu wykonawczego. Stanowi ono środek merytorycznej obrony przed egzekucją i dlatego dłużnik osiąga cel związany z tym powództwem, jeżeli uzyska orzeczenie stwierdzające, że tytuł został pozbawiony wykonalności. Powództwo uzasadnione jest tym, że dłużnik w postępowaniu egzekucyjnym nie może się bronić zarzutem, że objęte tytułem wykonawczym roszczenie nie istnieje lub nie może być egzekwowane.

Do zdarzeń w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. zalicza się zjawiska i stany świata zewnętrznego oraz objawy wewnętrznego życia stron, z którymi przepisy prawa materialnego łączą wygaśnięcie zobowiązań, albo które powodują niemożność egzekwowania świadczeń wynikających z tytułu egzekucyjnego. Do zdarzeń takich zalicza się między innymi wykonanie zobowiązania, odnowienie, niemożność świadczenia, a także przedawnienie.

W ocenie Sądu powodowie prawidłowo powoływali jako podstawę powództwa opozycyjnego art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Natomiast argumentacja pozwanego co do tego, że żądanie powodów nie jest oparte na podstawie ustawowej jest nietrafna w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Zdaniem Sądu, powodowie M. S. i M. F. (1) mogli wystąpić z powództwem opozycyjnym, gdyż nie mieli możliwości powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie ich odpowiedzialności. Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że zgodnie z art. 837 k.p.c. dłużnik może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności tylko wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym. Zastrzeżenie nie jest natomiast konieczne, jeżeli świadczenie zostało zasądzone od nabywcy majątku, od zarządcy ustanowionego przez sąd, kuratora spadku lub wykonawcy testamentu z powierzonego im majątku albo od Skarbu Państwa jako spadkobiercy. Powyższe potwierdza również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1971 r., I PR 426/70, zgodnie z którym „wynikająca z przepisu art. 319 k.p.c. obligatoryjność zamieszczenia w wyroku zastrzeżenia, że pozwanemu przysługuje prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności, jest uzasadniona obowiązującą z mocy art. 837 k.p.c. kodeksową zasadą ograniczenia egzekucji, według której dłużnik może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności tylko wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym” (OSNC 1972/4/97, LEX nr 1337).

W niniejszej sprawie, nie ulega wątpliwości, że takie ograniczenie nie zostało zastrzeżone. W przeciwnym wypadku, powodowie nie mogliby wystąpić z takim powództwem, a jedynie powoływać się na istniejące ograniczenia prowadzące do umorzenia postępowania (art. 837 k.p.c. w zw. z art. 825 pkt. 3 k.p.c.). Zastrzeżenie w wyroku albo w treści klauzuli wykonalności, prawa do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności nie może stanowić podstawy powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.11.1996 r. II CKN 7/96, OSNC 1997/4/39, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29.05.2012 r. I ACa 288/12, OSA 2013/3/98 - 105). Ograniczenie odpowiedzialności dłużnika – spadkobiercy przyjmującego spadek z dobrodziejstwem inwentarza, może być bowiem zastrzeżone w wyroku na podstawie art. 319 k.p.c. bądź w klauzuli wykonalności nadanej przeciwko spadkobiercy na podstawie art. 792 k.p.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 7.03.2013 r. V ACa 1007/12, LEX nr 1313246, OSA 2013/10/59 – 78).

W myśl art. 319 k.p.c. jeżeli pozwany ponosi odpowiedzialność z określonych przedmiotów majątkowych albo do wysokości ich wartości, sąd może, nie wymieniając tych przedmiotów ani ich wartości, uwzględnić powództwo zastrzegając pozwanemu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności. Natomiast przepis art. 792 k.p.c. przewiduje, że jeżeli następca prawny ponosi odpowiedzialność tylko z określonych przedmiotów albo do wysokości ich wartości, należy w klauzuli wykonalności zastrzec mu prawo powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczoną odpowiedzialność, o ile prawo to nie jest zastrzeżone już w tytule egzekucyjnym.

W realiach niniejszej sprawy, bezsporne jest, że powodowie jako dłużnicy nie uzyskali zastrzeżenia o ograniczeniu ich odpowiedzialności do wartości stanu czynnego spadku na podstawie art. 792 k.p.c., albowiem w chwili wydania

tego postanowienie nie sporządzono jeszcze spisu inwentarza majątku spadkowego po M. F. (2). Wyżej wymienieni nie mogli też uzyskać takiego zastrzeżenia w oparciu o treść art. 319 k.p.c., co do nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 23 sierpnia 2004 r. ponieważ zapadł on przeciwko ich ojcu M. F. (2), w dacie gdy jeszcze żył. Ponadto nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym jest orzeczeniem specyficznym, zapadającym na posiedzeniu niejawnym, wyłącznie na podstawie materiału dowodowego zaofiarowanego przez powoda. Z tych względów nie można oczekiwać zastrzeżenia przez sąd w treści nakazu zapłaty prawa pozwanych do powoływania się na jakiegokolwiek ograniczenia ich odpowiedzialności. Nadto, powodowie nie należą do katalogu podmiotów, wskazanych w treści art. 837 k.p.c., co do których umieszczenia zastrzeżenia nie było konieczne do powoływania się w toku egzekucji na ograniczenie odpowiedzialności.

Nie ulega również wątpliwości, że na gruncie obowiązującego stanu prawnego, powodowie nie mają możliwości dokonania zmiany prawomocnego postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności stosownie do art. 792 k.p.c. i zastrzeżenia w klauzuli wykonalności ograniczenia odpowiedzialności następcy dłużnika. Organ egzekucyjny jest bowiem związany treścią tytułu wykonawczego i nie ma uprawnień do badania jego zasadności i wymagalności. Nie może również uwzględniać zastrzeżeń dłużnika, dotyczących jego odpowiedzialności jeżeli nie wynikają one z tytułu egzekucyjnego. Decydujące znaczenie ma natomiast treść klauzuli wykonalności, w której nie zostało zastrzeżone dłużnikowi prawo powoływania się na ograniczenie jego odpowiedzialności.

Zgodnie z treścią art. 1031 § 2 k.p.c. w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

Zakres odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe ma istotne znaczenie w momencie realizacji przez wierzyciela spadkodawcy przysługujących mu roszczeń. Konsekwencją zaś braku ograniczenia odpowiedzialności w treści tytułów wykonawczych, będących podstawą egzekucji przeciwko powodom w niniejszej sprawie, było to, że wierzyciel skierował egzekucję do całego majątku powodów, w sytuacji gdy ich odpowiedzialność była ograniczona.

W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że w niniejszej sprawie powodowie nabyli spadek w dacie jego otwarcia, tj. w chwili śmierci spadkodawcy z dobrodziejstwem inwentarza. W tym celu niezbędne było sporządzenie spisu inwentarza majątku po zmarłym ojcu powodów. W tym miejscu podkreślenia bowiem wymaga, że celem spisu inwentarza jest ustalenie granic odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe, co znalazło odzwierciedlenie w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku. Niemniej jednak w dacie nadawania klauzuli wykonalności nie został jeszcze sporządzony spis inwentarza po spadkodawcy, w konsekwencji czego wierzyciel uzyskał tytuł wykonawczy wobec powodów bez ograniczenia ich odpowiedzialności. Dopiero po tym zdarzeniu dokonano spisu inwentarza, w którym stwierdzono, że majątek spadkowy nie przedstawia żadnej wartości. Z powyższego wynika zatem, że egzekucja z majątku powodów wobec ograniczenia ich odpowiedzialności jako spadkobierców, nie może być prowadzona.

Sąd doszedł zatem do przekonania, że nabycie spadku przez powodów z dobrodziejstwem inwentarza z mocy ustawy w sytuacji braku aktywów spadku, stanowi zdarzenie, na skutek którego zobowiązanie nie może być egzekwowane w rozumieniu art. 840 § 1 pkt. 2) k.p.c. W takiej sytuacji ograniczenie odpowiedzialności spadkobierców przybiera rozmiar wyłączenia tej odpowiedzialności, a to z kolei sprawia, że wykonalność tytułu sprzeciwia się prawu.

Sąd w składzie orzekającym w niniejszej sprawie w pełni podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 września 1985 r. (III CZP 49/85 OSNC 1986 r. Nr 7-8 poz. 109), że spadkobierca dłużnika, który złożył oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, także w sytuacji po nadaniu przeciwko niemu klauzuli wykonalności, nie może skutecznie żądać ograniczenia klauzuli wykonalności do wartości stanu czynnego spadku (art. 1031 § 2 k.c.), bez względu na to czy dokonano, czy też nie dokonano spisu inwentarza, może on natomiast wytoczyć powództwo przeciwegzekucyjne oparte na przepisie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.

W konsekwencji powodowie, jako spadkobiercy dłużnika M. F. (2) po nadaniu przeciwko nim klauzuli wykonalności, w związku z nabyciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza z mocy ustawy i sporządzeniem spisu inwentarza, mogli wytoczyć powództwo z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.

Mając na uwadze powyższe rozważania, w ocenie Sądu, niezasadne było upatrywanie przez stronę powodową jako podstawy pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w niniejszej sprawie w treści art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Nie ma bowiem wątpliwości, że doszło do przejścia obowiązku dłużnika M. F. (2) na jego spadkobierców. Sami powodowie powołują się na to zdarzenie. Powodowie jedna nie odpowiadają za długi spadkodawcy względem wierzycieli spadku.

Nadto, należy mieć na względzie, że w klauzuli wykonalności przeciwko powodom nie można było umieścić zastrzeżenia co do ograniczenia ich odpowiedzialności, bowiem w chwili orzekania w tym zakresie nie został jeszcze sporządzony spis inwentarza po zmarłym M. F. (2).

Mając na uwadze powyższe zasadne było uwzględnienie powództwa na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., o czym orzeczono w pkt I wyroku.

Pozwany, będący stroną przegrywającą sprawę, obowiązany jest zwrócić na rzecz powodów M. S. i M. F. (1) solidarnie poniesione przez nich koszty postępowania w łącznej wysokości 1337 zł, na które złożyły się: opłata od pozwu w wysokości 120 zł, wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 1.200 zł, ustalone na podstawie § 2 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U.2015 r., poz. 1804) oraz koszt opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

SSR Paweł Szymański

ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi pozwanego.